

Садова Світлана

викладач кафедри права і соціальної роботи,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна

sadova@idguonline.net

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У СВІТІ ЗМІН: КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ДЛЯ ФАХІВЦІВ СЬОГОДЕННЯ

***Анотація.** В статті системно проаналізовано сучасні виклики, що формують нові вимоги до професійної підготовки соціальних працівників у контексті воєнних, соціально-економічних і технологічних трансформацій. На основі огляду теоретичних підходів, міжнародних стандартів і прикладів української практики виокремлено ключові компетентності майбутнього: етичну, емоційно-комунікативну, цифрову, інноваційну, міжкультурну та компетентність кризової готовності. Окрема увага приділена специфіці сучасного вітчизняного контексту - масовому переміщенню населення, психотравматизації, відновленню соціальної інфраструктури та викликам інформаційної безпеки, що зумовлює потребу у міждисциплінарних підходах і практикоорієнтованих моделях навчання. Проаналізовано зміст практичних ініціатив (зокрема інноваційні навчальні курси, польові практики, партнерства університетів із громадськими організаціями), які сприяють формуванню потрібних компетентностей. На підставі виявлених тенденцій запропоновано освітні стратегії - інтеграцію теорії й практики через кейс-методику, міждисциплінарні програми, дистанційні та змішані формати, супервізію і менторські практики, модулі з цифрової етики та безпеки. Стаття має прикладне значення для викладачів, методистів, розробників освітніх програм та практиків соціальної роботи, яким необхідно адаптувати підходи під швидкозмінні соціальні реалії та стандарти професійної якості.*

Ключові слова: соціальна робота, компетентності майбутнього, професійна підготовка, український досвід, цифрова компетентність, етична компетентність, міждисциплінарність, кризова готовність, емоційна стійкість, супервізія.

Annotation. *The article provides a comprehensive analysis of contemporary challenges that shape new requirements for the professional training of social workers amid wartime, socio-economic, and technological transformations. Based on a review of theoretical approaches, international standards, and Ukrainian best practices, the study identifies key future-oriented competencies: ethical, emotional-communicative, digital, innovative, intercultural, and crisis-readiness competencies. Special attention is devoted to the Ukrainian context - large-scale internal displacement, psychological trauma, the recovery of social infrastructure, and information security challenges - which highlight the need for interdisciplinary approaches and practice-oriented learning models. The article examines the content of updated practical initiatives (including innovative academic courses, field practice, and university partnerships with civil society organizations) that contribute to developing these competencies. Based on identified trends, several educational strategies are proposed: integrating theory and practice through case-based learning, interdisciplinary curricula, blended and distance learning formats, supervision and mentoring practices, as well as modules on digital ethics and safety. The study has applied value for educators, methodologists, curriculum developers, and social work practitioners who need to adapt their approaches to rapidly changing social realities and professional quality standards.*

Key words: social work, future competencies, professional training, Ukrainian experience, digital competence, ethical competence, interdisciplinarity, crisis readiness, emotional resilience, supervision.

Вступ. Сучасна соціальна робота розвивається у надзвичайно динамічному середовищі, де суспільні, економічні, технологічні та політичні зміни безпосередньо впливають на зміст і форми професійної діяльності. В умовах

воєнного стану, масового переміщення населення, зростання рівня бідності та соціальної нерівності фахівці соціальної сфери стикаються з безпрецедентними викликами, які вимагають не лише високого рівня професіоналізму, а й гнучкості, стресостійкості, етичної відповідальності та здатності до інновацій.

Традиційна модель підготовки соціальних працівників, орієнтована переважно на знання й навички, сьогодні потребує суттєвого оновлення. На перший план виходить компетентнісний підхід, який дозволяє поєднати знання, цінності, емоційний інтелект і практичні дії в єдину систему професійної готовності до складних соціальних ситуацій. Саме тому у фокусі сучасної освіти соціальних працівників опиняються такі компетентності, як етична, комунікативна, цифрова, інноваційна, міжкультурна, а також компетентність кризової готовності.

Міжнародні професійні асоціації, зокрема Міжнародна федерація соціальних працівників (IFSW) та Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи (IASSW), визначають компетентнісний підхід як основу професійних стандартів у підготовці фахівців соціальної сфери. Ці документи акцентують на важливості розвитку критичного мислення, етичної чутливості, міждисциплінарної взаємодії та здатності працювати у мінливому глобальному контексті. В українських реаліях питання формування компетентностей соціальних працівників набуває особливої актуальності. Повномасштабна війна спричинила глибоку гуманітарну кризу, що загострила потребу у кваліфікованій соціальній підтримці населення. Водночас відбувається активна цифровізація соціальної сфери, розвиваються дистанційні сервіси, нові форми комунікації та взаємодії з клієнтами. Це потребує переосмислення змісту освіти і створення нових підходів до формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика компетентнісного підходу в соціальній роботі набула особливої актуальності в умовах воєнних і соціальних трансформацій. Вітчизняні дослідники активно переосмислюють поняття компетентності у професійній діяльності соціального

працівника. А. Паранюк (2022) підкреслює, що соціальна компетентність є динамічною системою знань, навичок і цінностей, яка формується під впливом соціокультурних викликів [3]. Інноваційний вимір підготовки соціальних працівників досліджують Л. Сущенко, Н. Заверико та Т. Соловійова (2023), які розглядають використання сучасних технологій як інструмент розвитку професійної компетентності [4]. А. Цюприк (2023) доповнює це бачення, акцентуючи увагу на формуванні інтегральної компетентності в умовах цифрового суспільства, та наголошує на необхідності розвитку цифрової грамотності як складової неперервного навчання протягом життя [6].

Міжкультурну складову компетентності аналізує С. Чернета (2023), зазначаючи, що соціальні працівники дедалі частіше працюють у багатокультурних спільнотах, що вимагає від них толерантності, комунікативної гнучкості та емпатії [7]. О. Кірдан (2023) досліджує процес формування соціальних навичок як ключового елемента професійного становлення майбутніх фахівців [1].

Попри значну кількість досліджень, усе ще бракує праць, присвячених оцінюванню сформованості компетентностей у студентів і практиків, а також вивченню впливу освітніх інновацій на професійну готовність до кризових ситуацій. Як зазначають О. Файчук та С. Сургова (2025), розвиток емоційної стійкості та супервізійної підтримки залишається критично важливим аспектом сучасної соціальної роботи, який потребує подальшої наукової уваги [5].

Отже, попередні дослідження створюють ґрунтовне підґрунтя для розвитку компетентнісного підходу в соціальній освіті, проте в українському контексті актуальним залишається завдання синтезувати міжнародні стандарти з реаліями війни, цифровізації та посттравматичного суспільства.

Метою дослідження є аналіз теоретичних і методичних засад компетентнісного підходу в соціальній роботі, виявлення ключових компетентностей, необхідних для ефективної діяльності в умовах сучасних викликів, а також окреслення напрямів удосконалення професійної підготовки соціальних працівників в Україні відповідно до міжнародних стандартів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному суспільстві, що переживає етап глибоких цивілізаційних змін, соціальна робота набуває нового змісту та значення. Вона стає не лише сферою надання допомоги, а простором суспільної стійкості, відновлення та розвитку людського потенціалу. В українському контексті це особливо відчутно: війна, масове переміщення населення, руйнування соціальної інфраструктури та поширення психологічних травм поставили перед фахівцями нові завдання, які вимагають не лише професійних знань, а й глибоких особистісних, етичних та комунікативних компетентностей.

Поняття «компетентність» у соціальній роботі трактується як інтегрована здатність поєднувати знання, уміння, цінності й досвід для ефективного вирішення професійних завдань і адаптації до змін [3]. Це не лише технічна готовність діяти, а комплексна характеристика особистості, що включає етичну відповідальність, рефлексивність, емпатію, стресостійкість і здатність до інновацій.

Міжнародні організації, зокрема Міжнародна федерація соціальних працівників (IFSW) та Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи (IASSW), визначають у своїх документах ключові компетентності, серед яких: захист прав людини, дотримання етичних стандартів, міжкультурна чутливість, соціальна справедливість, використання цифрових технологій та орієнтація на сталий розвит. Такі стандарти формують загальносвітовий орієнтир, до якого прагне і українська система освіти у сфері соціальної роботи. Сучасні виклики, пов'язані з війною, стали каталізатором переосмислення ролі соціального працівника. Він уже не просто посередник між людиною та державою, а фасилітатор змін, координатор процесів відновлення і підтримки. Війна зумовила нову потребу - вміння діяти в кризових умовах, працювати з травмованими спільнотами, забезпечувати базові соціальні послуги у нестабільних середовищах. Це вимагає компетентності кризової готовності - здатності швидко приймати рішення, мобілізувати ресурси, підтримувати емоційну стійкість [5].

Не менш важливою стає міжкультурна компетентність, адже соціальні працівники дедалі частіше взаємодіють із внутрішньо переміщеними особами, представниками різних етнічних і мовних спільнот. Як зауважує С. Чернета; «Від рівня культурної чутливості та толерантності залежить якість комунікації, ефективність інтеграційних програм і зниження соціальної напруги» [7, с. 41].

Паралельно з цим формується потреба у цифровій грамотності. Використання онлайн-платформ, баз даних, мобільних додатків, дистанційного консультування - усе це входить до щоденної практики фахівця. Дослідниці Л. Сущенко, Н. Заверико. та Т. Соловійова наголошують, що цифрова компетентність охоплює не лише технічні навички, а й етичні принципи роботи з даними, конфіденційність, медіаграмотність і вміння розпізнавати маніпуляції [4, с. 59].

Український досвід реформування підготовки соціальних працівників демонструє тенденцію до практикоорієнтованості та інноваційності. Так, наприклад, в Ужгородському національному університеті оновлено програму «Соціальна робота» [8], у якій зроблено акцент на цифрових навичках, польових практиках і партнерствах із громадами. Подібні зміни відбуваються і в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, де впроваджено підхід «навчання через дію» у співпраці з громадськими організаціями (ОПП «Соціальна робота», ІДГУ, 2024) [2]. Такі кроки забезпечують не лише формальну підготовку, а й розвиток реальних компетентностей - адаптивності, креативності, командної взаємодії.

Освітні стратегії, що відповідають потребам часу, мають базуватись на принципах інтеграції теорії та практики. Вивчення через кейси, волонтерські практики, стажування у благодійних і муніципальних установах сприяють формуванню етичної й емоційно-комунікативної компетентності. Міждисциплінарність - об'єднання знань з психології, етики, права, інформаційних технологій - дозволяє підготувати фахівця, здатного діяти у складних соціальних середовищах [1; 3].

Не менш актуальним є питання емоційного здоров'я самих студентів і викладачів соціальної роботи. В умовах постійного стресу та соціальної турбулентності необхідна супервізія, менторство, програми психологічної підтримки. Це елемент формування професійної ідентичності, який напряду пов'язаний із якістю майбутньої практики. Соціальний працівник майбутнього - це агент змін, який поєднує у своїй діяльності аналітичне мислення, етичну позицію, креативність і соціальну емпатію. Його завдання - не лише реагувати на кризи, а й запобігати їм, розбудовуючи стійкі спільноти, просуваючи ідеї справедливості, рівності та взаємопідтримки [5].

Професія соціального працівника потребує неперервного професійного розвитку, участі у міжнародних обмінах, дослідницьких ініціативах, залучення до освітніх платформ. Розвиток дослідницьких компетентностей стає умовою професійного зростання, адже саме аналітика і критичне мислення дозволяють оцінювати ефективність соціальних програм і впроваджувати інновації. Також соціальному працівнику необхідно «...підтримувати професійну та особисту комунікацію, працювати в команді, розвивати здатність адаптовуватись до швидкозмінюваних умов, підтримувати професійну та особисту комунікацію» - наголошує в своєму науковому доробку О. Кірдан [1, с. 38].

Висновки. У підсумку, компетентності майбутнього для фахівців соціальної роботи - це не просто набір знань і вмінь, а цілісний світогляд, орієнтований на людину, технології та розвиток. Етична, емоційно-комунікативна, цифрова, інноваційна, міжкультурна та кризова компетентності формують основу професійної стійкості. Український досвід показує, що системи освіти, які інтегрують практику, цифровізацію, партнерство та гнучкість, створюють покоління соціальних працівників, здатних не лише адаптуватися до світу змін, а й формувати його.

Список використаних джерел

1. Кірдан О. (2023). Формування соціальних навичок майбутніх соціальних працівників як предмет наукових досліджень. *Ввічливість. Humanitas*, (5), 35-40. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.5>
2. Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Управління соціальними проєктами та волонтерство» ІДГУ, (2024). URL: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/op_231_socialna_robota_vstup_2024-bakalavr.pdf (дата звернення 10.10.2025 р.)
3. Паранюк, А. (2022). Проблема визначення змісту соціальної компетентності у сучасних дослідженнях. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 71, 77-85. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-71-77-85>
4. Сущенко, Л., Заверико, Н., & Соловйова, Т. (2023). Особливості використання інноваційних технологій у формуванні професійної компетентності соціального працівника. *Ввічливість. Humanitas*, (4), 54-60. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.8>
5. Файчук, О. Л., & Сургова, С. Ю. (2025). Удосконалення професійно-практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у громаді в умовах надзвичайних ситуацій. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (17). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15354369>
6. Цюприк, А. Я. (2023). Формування інтегральної компетентності соціального працівника в умовах цифрового суспільства. *Публічне управління та соціальна робота*, 2, 64-68. <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2023-2-10>
7. Чернета, С. (2023). Міжкультурна компетентність як складова професійної компетентності фахівців із соціальної роботи. *Ввічливість. Humanitas*, (6), 37-44. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.6>
8. Uzhhorod National University. (2024). *Updated Educational Program «Social Work»*. UzhNU Official Report. URL:

<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/program/166/sotsialna-robota>

(дата звернення:

11.10.2025 р.).